

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี นาฏศิลป์ ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ เล่มนี้ จัดพิมพ์โดย บริษัท คุรุมีเดีย จำกัด

ผู้เรียบเรียง

๑. นางธิดารัตน์ ภัคดีรักษ์	ภักดีรักษ์
๒. นางสาวประกายมาศ อมรฉัตร	อมรฉัตร

ผู้ตรวจ

๑. นางสาวปิยดา ทับประเทือง	ทับประเทือง
๒. นายพิสิษฐ์ สมใจ	สมใจ
๓. นายวุฒิศักดิ์ จ้องสาระ	จ้องสาระ

บรรณาธิการ

๑. ดร.เศรษฐวุฒิ ปัญญวัตวงศ์	ปัญญวัตวงศ์
๒. นายอภิวิชญ์ วรรณโกฏิ	วรรณโกฏิ

หนังสือเล่มนี้ประกันคุณภาพโดยผู้ผลิต และจะต้องส่งให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการ เพื่อออกใบอนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาแทนใบประกันคุณภาพของสำนักพิมพ์ กรณีที่พบข้อบกพร่อง ข้อผิดพลาด กรุณาแจ้งให้สำนักพิมพ์ทราบเพื่อดำเนินการตามทีระบุนโยบายประกันคุณภาพสื่อฯ (ปกหลัง) พร้อมทั้งแจ้งให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาทราบด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาอนุญาตให้ใช้หนังสือในสถานศึกษาต่อไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี นาฏศิลป์ ๕

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นางธิดารัตน์ ภัคดีรักษ์	ศษ.บ. (ดุริยางค์ไทย)
นางสาวประกายมาศ อมรฉัตร	กศ.บ. (นาฏศิลป์และศิลปะการแสดงศึกษา)

ผู้ตรวจ

นางสาวปิยดา ทับประเทือง	ศษ.บ. (นาฏศิลป์ไทย), ศษ.ม. (บริหารการศึกษา)
นายพิสิษฐ์ สมใจ	ศษ.บ. (ดุริยางค์สากล), ดศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา)
นายวุฒิศักดิ์ จ้องสาระ	ศษ.บ. (นาฏศิลป์ไทย)

บรรณาธิการ

ดร.เศรษฐวุฒิ ปัญญวัตวงศ์	ดศ.บ. (การแสดงดนตรี), ดศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา),
ศล.ด. (ดุริยางคศิลป์)
นายอภิวิชญ์ วรรณโกฏิ	ดศ.บ. (ดุริยางคศิลป์), ดศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา)

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๘ พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม ราคา ๗๙ บาท ISBN : 978-616-8299-69-2

บริษัท คุรุมีเดีย จำกัด
KURU MEDIA CO., LTD.

จัดพิมพ์โดย บริษัท คุรุมีเดีย จำกัด

๘๗/๑๒๙ ถนนเทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๙๕๕ ๔๘๑๘ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๒๙๒๓

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท คุรุมีเดีย จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **ดนตรี นาฏศิลป์ ๕** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ได้เรียบเรียงขึ้นโดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๒ ดนตรี และ สาระที่ ๓ นาฏศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และสังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ นำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการค้นคว้า สำรวจ สร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม แก้ปัญหา สื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาสู่การประกอบอาชีพได้ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้จัดเนื้อหาให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ตลอดจนเห็นคุณค่าของดนตรีและนาฏศิลป์ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๖ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

หน่วยที่ ๑ ทฤษฎีดนตรี

หน่วยที่ ๒ ร้องบรรเลงเพลงดนตรี

หน่วยที่ ๓ เกณฑ์ในการประเมินผลงานทางดนตรี

หน่วยที่ ๔ ประเภทของนาฏศิลป์ไทย

หน่วยที่ ๕ หลากหลายลีลานาฏศิลป์ไทย

หน่วยที่ ๖ ละครสร้างสรรค์

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ฝ่ายวิชาการ บริษัท คุรุมีเดีย จำกัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ดนตรี นาฏศิลป์ ๕
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เวลา ๔๐ ชั่วโมง/ปี

ศึกษา อธิบาย ระบุ จำแนก เปรียบเทียบความรู้เบื้องต้น และข้อควรรู้เกี่ยวกับดนตรี เรียนรู้เรื่องเครื่องดนตรีและวงดนตรี การบรรเลงดนตรี รวมถึงฝึกปฏิบัติทักษะการขับร้อง และเรียนรู้เกี่ยวกับศัพท์สิ่งคดีทางดนตรีไทยและดนตรีสากล สามารถอธิบายวิวัฒนาการและการสร้างสรรค์ละครไทยคิดวิเคราะห์ พฤติกรรมของการแสดงละครที่มีอิทธิพลต่อผู้ชมและผู้แสดง ฝึกปฏิบัติ นาฏยศัพท์ และภาษาท่า ของนาฏศิลป์ไทย

ใช้ทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา สื่อสาร และใช้เทคโนโลยีโดยใช้ทักษะกระบวนการ ขั้นตอนการจัดการและการทำงานร่วมกัน รวมถึงทักษะกระบวนการแก้ปัญหาในการทำงาน

มีลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกันกับคนในสังคม มีคุณธรรม ขยันอดทน ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ รักความเป็นไทยและรู้จักพอเพียง ภูมิใจในผลสำเร็จของงาน สามารถนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด																	
		ศ ๒.๑								ศ ๒.๒									
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๑	๒	๓	๔	๕					
๑. ทฤษฎีดนตรี				✓															
๒. ร้องบรรเลงเพลงดนตรี				✓	✓														
๓. เกณฑ์ในการประเมินผลงานทางดนตรี								✓											

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด																	
		ศ ๓.๑								ศ ๓.๒									
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๑	๒	๓	๔						
๔. ประเภทของนาฏศิลป์ไทย		✓				✓				✓	✓								
๕. หลากหลายลีลานาฏศิลป์													✓						
๖. ละครสร้างสรรค์		✓	✓							✓	✓								

หนังสือเรียนฯ ดนตรี นาฏศิลป์ ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่มนี้ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ไว้บางตัวเท่านั้น

สารบัญ

ทฤษฎีดนตรี

บันทึกโน้ตเพลงไทย	๒
จังหวะเพลงไทย	๖
ระบบเสียงดนตรีไทย	๘
บันทึกโน้ตสากล	๑๐
จังหวะ (Rhythm)	๑๔
บันไดเสียงเมเจอร์ (Major Scale)	๑๖
สรุป	๒๑
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๒๑
คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๒๒

ร้องบรรเลงเพลงดนตรี

เทคนิคการขับร้องเพลงไทย	๒๔
เทคนิคการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย	๒๙
การฝึกโสตประสาท (Ear Training)	๔๔
การปฏิบัติกลองชุด	๔๗
สรุป	๕๐
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๕๑
คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๕๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

๓

เกณฑ์ในการประเมินผลงานทางดนตรี

๕๒

แนวทางการวิเคราะห์ผลงานเพลง	๕๓
องค์ประกอบของการฟังดนตรี	๕๖
การวิจารณ์ผลงานทางดนตรี	๕๙
สรุป	๖๑
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๖๑
เก็ร็ความรู็	๖๑
คำถามพัฒนากระบวนกรคิด	๖๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

๔

ประเภทของนาฏศิลป์ไทย

๖๓

การแสดงโขน	๖๔
การแสดงละคร	๗๐
การแสดงระบำ รำ ฟ้อน	๘๐
การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง	๙๔
เก็ร็ความรู็	๑๐๕
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๐๕
คำถามพัฒนากระบวนกรคิด	๑๐๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

๕

หลากหลายลีลานาฏศิลป์ไทย

๑๐๖

การแสดงชุดอวยพรในโอกาสต่าง ๆ	๑๐๗
การแสดงเพื่อสร้างความสัมพันธ์	๑๑๐
การแสดงรำดูฉาย	๑๑๕
การแสดงระบำโบราณคดี	๑๑๙
สรุป	๑๒๖
เก็ร็ความรู็	๑๒๗
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๒๗
คำถามพัฒนากระบวนกรคิด	๑๒๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

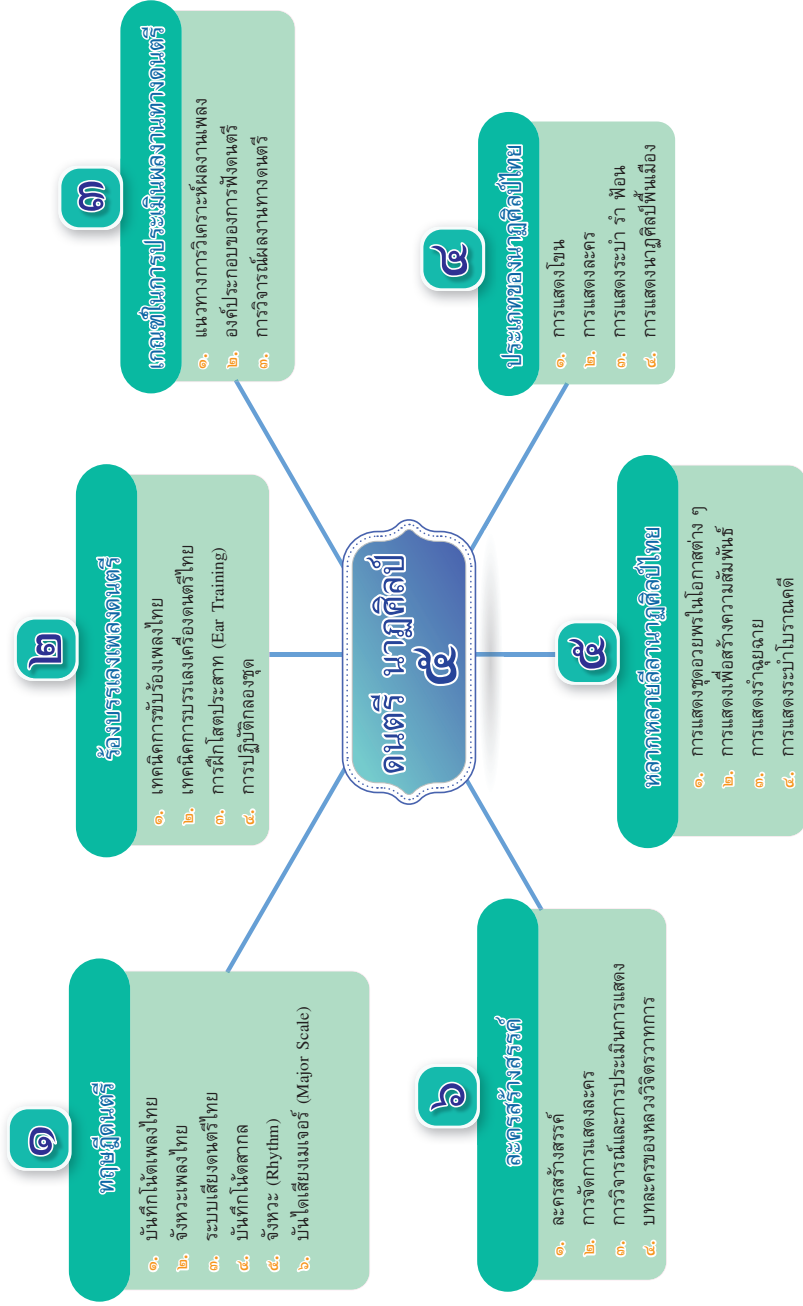
๖

ละครสร้างสรรค์

๑๒๘

ละครสร้างสรรค์	๑๒๙
การจัดการแสดงละคร	๑๓๑
การวิจารณ์และการประเมินการแสดง	๑๓๔
บทละครของหลวงวิจิตรวาทการ	๑๓๕
สรุป	๑๔๐
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๔๐
คำถามพัฒนากระบวนกรคิด	๑๔๐
บรรณานุกรม	๑๔๑

แผนผังแสดงสาระการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ทฤษฎีดนตรี

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐาน ศ ๒.๑ เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด : สิ่งที่ฟังรู้และปฏิบัติได้

ศ ๒.๑ (๔) อ่าน เขียน โน้ตดนตรีไทยและสากลในอัตราจังหวะต่าง ๆ

แนวคิด

การเรียนรู้ดนตรีสากลในภาคทฤษฎีนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้ในเรื่องทฤษฎีดนตรีมาประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติดนตรีและพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับตัวโน้ต และจังหวะต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนดนตรี

สาระการเรียนรู้

- ๑. บันทึกลีลาเพลงไทย
- ๒. จังหวะเพลงไทย
- ๓. ระบบเสียงดนตรีไทย
- ๔. บันทึกลีลาเครื่องสาย
- ๕. จังหวะ (Rhythm)
- ๖. บันทึกลีลาเมเจอร์ (Major Scale)

จุดประสงค์การเรียนรู้

- ๑. อ่านเขียนโน้ตดนตรีไทยในอัตราจังหวะต่าง ๆ ได้
- ๒. อ่านเขียนโน้ตดนตรีสากลในอัตราจังหวะต่าง ๆ ได้

การบันทึกโน้ตด้วยตัวอักษร

ในท้องเพลงไทย มีการกำหนดหน่วยย่อย ๆ เป็นพยางค์ โดย ๑ ห้องเพลง บรรจุได้ ๔ พยางค์ กล่าวคือ ใน ๑ ห้องเพลงจะสามารถบรรจุน้ตได้ ๔ ตัว โดยแต่ละตัวมีค่าเท่ากับ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง การบันทึกโน้ตด้วยตัวอักษร (ทำนองหลัก)

- - - ช - ช - ช - ล - ช - ม - ร - ด ท ล - ท - ร - ท - ด ร ม - ช

ตัวอย่าง การบันทึกโน้ตด้วยตัวอักษร (ทำนองเก็บ)

ม ต ร ม ร ม ฟ ช ต ช ต ล ช ฟ ม ร ม ร ด ท ล ท ต ร ฟ ม ร ม ฟ ช ล ช

จังหวะเพลงไทย

ในทางดนตรี จังหวะมีส่วนสำคัญยิ่งควบคู่ไปกับทำนอง จังหวะ คือ การจัดวางเสียงเหล่านั้นให้ เดินไปตามระเบียบเวลาที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ จังหวะที่ใช้ในการบรรเลงดนตรีไทยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑ **จังหวะพื้นฐาน** คือ จังหวะที่อยู่ในใจของผู้บรรเลงและผู้ขับร้อง แม้ในขณะที่บรรเลงหรือขับร้องจะไม่มีเครื่องกำกับจังหวะให้สัญญาณ

๒ **จังหวะฉิ่ง** คือ การใช้ฉิ่งเป็นเครื่องกำกับจังหวะหลักโดยจังหวะเบาตีด้วยเสียง “ฉิ่ง” และจังหวะหนักตีด้วยเสียง “ฉับ” ต่อเนื่องกันไป จังหวะของฉิ่งมี ๓ ลักษณะ ได้แก่ สามชั้น เป็นอัตราจังหวะช้า สองชั้น เป็นอัตราจังหวะปานกลาง และชั้นเดียว เป็นอัตราจังหวะเร็ว ซึ่งสามารถเปรียบเทียบอัตราจังหวะของฉิ่งได้ดังนี้

อัตราจังหวะสามชั้น	- - - -	- - - ฉิ่ง	- - - -	- - - ฉับ	- - - -	- - - ฉิ่ง	- - - -	- - - ฉับ
อัตราจังหวะสองชั้น	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ
อัตราจังหวะชั้นเดียว	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ

๓ **จังหวะหน้าทับ** คือ การใช้ทำนองเครื่องหนัง เช่น ตะโพน กลองทัด กลองแขก โทน รำมะนา ตีเป็นเครื่องกำหนดจังหวะ หน้าทับที่ใช้ในการบรรเลงโดยทั่วไป ได้แก่ หน้าทับสองไม้และหน้าทับปรบไก่อ ซึ่งสามารถใช้ตีประกอบเพลงได้หลาย ๆ ประเภท หน้าทับทั้ง ๒ ชนิดนี้ยังเป็นพื้นฐานในการแต่งทำนองหน้าทับภาษาต่าง ๆ เช่น หน้าทับลาว จีน แขก เป็นต้น

ตัวอย่างการบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ

ตัวอย่างในที่นี้เป็นอัตราจังหวะพื้นฐานที่เรียกว่า “สองชั้น” โดยมีเครื่องดนตรี คือ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง และใช้โน้ตระบบไทย เขียนเป็นแผนผัง และแทนค่าเสียงของเครื่องดนตรีต่าง ๆ ตามเสียงที่ นิยมใช้ภาษาปาก

เครื่องดนตรี	จังหวะ							
	เบา	หนัก	เบา	หนัก	เบา	หนัก	เบา	หนัก
ฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ
กรับ	- - - -	- - - กรับ	- - - -	- - - กรับ	- - - -	- - - กรับ	- - - -	- - - กรับ
ฉาบเล็ก	- ฉับ - ฉับ	แช่ - - -	แช่ - - -	แช่ - - -	- ฉับ - ฉับ	แช่ - - -	แช่ - - -	แช่ - - -
ฉาบใหญ่	- - - -	- - - แช่	- - - -	- - - แช่	- - - -	- - - แช่	- - - -	- - - แช่
โหม่ง	- - - -	- - - -	- - - -	- - - โหม่ง	- - - -	- - - -	- - - -	- - - โหม่ง

จากแผนผังอธิบายได้ว่า

- ๑ ฉิ่ง เป็นผู้ดำเนินจังหวะหลัก ควบคุมจังหวะย่อยทั้งหนักและเบา
- ๒ กรับ ตีลงในทุกจังหวะหนัก จะย้ำเสียงด้วยเสียงของกรับ
- ๓ ฉาบเล็ก จะลงจังหวะขัดกับจังหวะหลัก โดยเฉพาะเสียง “แช่” ซึ่งก่อให้เกิดการสวนจังหวะ (หรือจังหวะขัด) ที่น่าสนใจ ทั้งเป็นการเติมเต็มช่องว่างระหว่างฉิ่ง-ฉับ และเพื่อสร้างความมีชีวิตชีวาให้แก่ทำนองเพลงด้วย
- ๔ ฉาบใหญ่ ตีลงในทุกจังหวะหลัก จะย้ำด้วยเสียงของฉาบใหญ่ (พร้อมกับกรับ)
- ๕ โหม่ง จะตีลงจังหวะหลัก โดยตีห่าง ๆ ซึ่งจะเว้นจังหวะหลักหนึ่งครั้ง (ไม่ต้องตีลงในทุกจังหวะหลัก)

๒

เสียง ๑	เสียง ๒	เสียง ๓	เสียง ๔	เสียง ๕	เสียง ๖	เสียง ๗	เสียง ๘
โด	เร	มี	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด

๓

เสียง ๑	เสียง ๒	เสียง ๓	เสียง ๔	เสียง ๕	เสียง ๖	เสียง ๗	เสียง ๘
โด	เร	มี	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด

๔

เสียง ๑	เสียง ๒	เสียง ๓	เสียง ๔	เสียง ๕	เสียง ๖	เสียง ๗	เสียง ๘
โด	เร	มี	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด

๕

เสียง ๑	เสียง ๒	เสียง ๓	เสียง ๔	เสียง ๕	เสียง ๖	เสียง ๗	เสียง ๘
โด	เร	มี	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด

๖

เสียง ๑	เสียง ๒	เสียง ๓	เสียง ๔	เสียง ๕	เสียง ๖	เสียง ๗	เสียง ๘
โด	เร	มี	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด

บันทึกโน้ตสากล

บรรทัด ๕ เส้น

บรรทัด ๕ เส้น (Staff) การบันทึกโน้ตดนตรีสากลอาศัยบรรทัด ๕ เส้นเป็นหลัก ลักษณะของบรรทัด ๕ เส้น เป็นเส้นตรงแนวนอนขนานกัน มีระยะห่างระหว่างเส้นบรรทัดเท่ากัน บรรทัด ๕ เส้น ประกอบด้วยเส้นบรรทัดจำนวน ๕ เส้น และช่องบรรทัดจำนวน ๔ ช่อง

- เส้นที่ ๕ _____ ช่องที่ ๔
- เส้นที่ ๔ _____ ช่องที่ ๓
- เส้นที่ ๓ _____ ช่องที่ ๒
- เส้นที่ ๒ _____ ช่องที่ ๑
- เส้นที่ ๑ _____

ดนตรี

ชื่อและอักษรแทนเสียงดนตรีบนบรรทัด ๕ เส้น เรียงตามลำดับจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง ดังนี้

โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด

C D E F G A B C

C กลาง (Middle C)

โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด

เส้นน้อย (Leger Lines)

เส้นน้อย เป็นเส้นตรงแนวนอนขนาดสั้นวางขนานกับบรรทัด ๕ เส้น มีตำแหน่งอยู่เหนือหรือใต้บรรทัด ๕ เส้น มีไว้เพื่อบันทึกตัวโน้ตที่มีระดับเสียงต่ำหรือสูงกว่าบรรทัด ๕ เส้น

G A B C

D C B A G

เส้นน้อย

เส้นกันห้อง

เส้นกันห้อง คือ เส้นตรงแนวตั้งที่ขีดขวางบรรทัด ๕ เส้น เพื่อกันแบ่งโน้ตในแต่ละห้อง ให้มีจำนวนจังหวะตามที่เครื่องหมายกำหนดจังหวะกำหนดไว้

ใช้กันห้องเพลง

ใช้กันจบท่อนเพลง โดยใช้เส้นกันห้องคู่ (Double Bar Line)